

«La pasch è pli ferma»

In Israeli a Turitg admonescha

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **En Palestina èsi guerra. L'armada israeliana, ina da las pli fermas en il Proxim Orient, occupa l'intschess arab malgrad il scumond formal da las Naziuns unidas (ONU). Il schef elegi da la regenza israeliana, vegl general Ariel Scharon, vul duvra la forza militar per «destruir l'infrastructura dal terrorissem», sco ch'el di, ma senza proponer in plan da pasch. Be ina minoritad aifer ses pievel (10–15% da 6 milliuns olmas) para da chapir che quai na maina nagliur. Dapi mais refusan blers schuldads ed uffiziers da far servetsch en la Palestina araba occupada (3 milliuns olmas). Ina tala opposiziun datti er en la generaziun pli veglia. Tranter quels Israelids che vesan cler pon ins numnar rabin Tovia Ben-Chorin, naschi a Jerusalem, veteran da pliras guerras, dapi sis onns al servetsch da la pitschna cuminanza gidieua liberala «Or Chadash» («Glisch nova», Turitg). Ses quitads ha'l express dacurt en la pressa svizra, gist avant la guerra actuala (1).**

In general na vul pli far guerra

Rabin Tovia fa endament l'emprim la sentenza da l'ONU che ha lubi 1947 ad Arabs e gidieus da Palestina da stgaffir dus agens stadis sco successurs da l'Imperi britannic. Ils gidieus han lura fundà l'Israel 1948. «Ils Arabs da Palestina pe-rencunter, s'opponend a lezza creaziun, han attatgà il stadi nov cun l'agid da Libanon, Siria, Irac, Transjordania ed Egipta e da voluntaris da l'Arabia saudita, Libia e Jemen (...). L'Israel ha dentant sa dustà cun success, engrondind schizunt ses intschess, e quai en part perquai ch'ils avdants arabs èn fugids u èn vegnids sbandischads. Il reginam da Jordania [pli baud Transjordania, G. S.-C.] ha annectà la Palestina araba, (...) dano la sdrima da Gaza administrada da l'Egipta.» L'autur resumescha lura la guerra da 1967, chaschunada dals «Egipzians che han serrà las stretgas dal Mar co-tschen, interrompend las vias maritimas tranter l'Israel e l'Asia». Lura, pia «avant 35 onns ha l'Israel conquistà [la Palestina araba]. Lezza giada n'è quai betg success per regl brutal d'expansiun, mabain sco resultat d'una guerra provotgada dals stadis arabs limitrofs che na vulevan acceptar l'esistenza da l'Israel. Quest ha però fatg pli tard ses putgà original politic e giuridic, populond e colonisond vastas parts dals intschess conquistads» (2). Onns èn passads. Rabin Tovia fa endament: «Gist quel general Rabin ch'aveva

manà l'armada da l'Israel ad ina gronda victoria 1967 sco schef dal stab general (...) ha dà il maun 1993 sin il tschispet da la Chasa alva a Jassir Arafat, president da la Front per la liberaziun da Palestina, cun ils peds: 'Nus na vulain pli far guerra'. (...) El ha renconuschì il dretg d'esistenza d'in stadi palestinais.» L'autur punctuescha lura che las colonias da l'Israel (var 200 000 olmas) impedeschian l'instituziun d'in tal stadi. Rabin Tovia va pia en la medemma direcziun ch'in scriptur israelian renumnà che declera: «L'Israel sto cumanzar (...) da rumir las colonias gidieuas ch'ins ha plantà aposta enamez il pajais arab» (3).

«La forza fisica è adina flaivla»

Noss teolog na sa cuntenta dentant betg cun in imperativ politic. El analisescha era la situaziun vicendaivla da ses pievel e dals Arabs en il Proxim Orient: «Grazia a nossa pussanza militar pli gronda pudainsa prender en mira ina pasch cun noss adversaris. Ils Arabs na sa legran betg unanims d'ina pasch cun l'Israel; ils plis èn dentant arrivads a la conclusiun ch'i na possan al dumagnar cun guerras (...). Ma noss dialog cun ils Palestinais n'è betg simmetric. Els èn occupads, nus essan ils occupants. Quai na pussibilitescha betg da negoziar sco partenaris cun ils medems dretgs (...). Ils manaders palestinais na pon preschentar nagin progress areguard la situaziun da lur populaziun; questa dispona perquai be da la terrur per protestar e per ch'ins n'embliadia betg ses giavischs. I na po dar nagina pasch fin che nus occupain ils intschess renconuschids sco palestinais, fin che nus pregiuditgain la vita palestinaisa bagejiond barricadas encunter la terrur (...). Ils Palestinais vegnan a viver cun nus, saja quai en terrur, guerra u pasch (...). Ins na po opprimer in pievel cun la forza armada. La forza fisica è adina flaivla, la pasch è pli ferma e sa rinforza senza sch'ella n'è betg be in armistizi. Be en la pasch vegn ins pli ferm.» En la medema direcziun s'exprima in istoricher da l'Universitad da Jerusalem: «Passa trenta onns occupaziun han stimulà ils Palestinais uschè ferm che schizunt femnas han entschata a far attentats da suicidi (...). Sche l'insurrecziun va enavant, triumfescha uschè segir sco il Viêt-Nam sur dals Americans e l'Afganistan sur dals Soviets» (4). Rabin Tovia, sco bun pastur da las olmas, ha quità era per la situaziun mentala da ses pievel e cunzunt da la giuventetgna: «Nossa posiziun d'occupants (...) ans destruescha da dadens ora. Ins surdumonda schuldads als obli-

gond da duvra violenza 'legitima' encunter la terrur e demonstrators en general giuvens (...). La violenza s'infiltrascha adina dapli en nossa vita sociala (...). Nus giavischain in avegnir meglier per nossas generaziuns pli giuvnas; quai giavischain ils Palestinais sumegliantamain per las lur.»

Encleger, respectar, cooperar

L'autur stat en ina tradiziun spiertala israeliana che fa quitads a medem temp per l'agen pievel e per quel auter pievel che viva sco ses vischin en cuminanza da sort. Il represchentant forsà il pli renumnà da lezza moda da pensar era il filosof e teolog Martin Buber (Vienna 1878–Jerusalem 1965), fidel a l'etica dialogica da ses «Ich und Du» (1923): «La vita reala è adina ina scuntrada (...). L'amur è la responsablidad d'in 'jau' per in 'ti'. La creaziun palenta sia furma en la scuntrada (...). L'uman vegn in 'jau' cun il 'ti'» (5). Lebraist Buber, absolvent d'in gimnasi polac en l'Ucraina, docter da l'Universitad da Vienna, translatur dal Veder Testament en tudestg, appartegniva a la tendenza dal teolog grischun Leonhard Ragaz (1869–1945); l'editor da las ovras politicas postumas da Buber definescha uschia ses pensar: «La sanctificaziun da tuts essers pretenda ch'ins engrondeschia la cardientscha en Dieu Creator e Salvader a nossa activitad publica e politica (...). Ragaz ha manegià: 'I n'è betg grev da crair en Dieu, ma i pretenda fidaivladad enfin a la mort da crair che quest mund vegnia ina giada il mund da Dieu e da crair quai cun ina forza abla d'organisar l'atgna vita tenor questa cardientscha'» (6). Els texts suandants da Buber èn citads suenter lezza ediziun. El ha deditgà la segunda mesadad da sia vita ad admonir ils gidieus da Palestina e lura da l'Israel d'encleger e respectar lur vischins arabs. 1929 ha'l declerà: «L'islam è ina realitad bler pli gronda che quai che nus vulain ans laschar persvader. Nus duain emprender da l'enconuscher (...). En Palestina haja savens remartgà ch'ils Arabs han gugent e stiman tgi ch'enconuscha l'islam. Tals gidieus datti dentant paucs. L'emprim basegn'ins savair il linguatg arab» (pp. 122-123). 1955 ha'l s'express pli concretamain: «La sort da quella part dal mund ch'ins numna Proxim Orient dependa da la cooperaziun tranter ses pievels (...). Els Arabs ans basegnan gist sco che nus als basegnain (...). Noss sbagl principal è stà che nus n'avain betg ans stentads da svegliar lur fidanza gia cun arri-var qua (...). Nus stuain chattar la via

enavos tar nossa atgna vardad (...). Tuttas culturas grondas, cunzunt las orientalas, sa baseschan sin il cumandament absolut da gistia e vardad, (...) pia l'enconuschientscha ch'ils umans duain realisar sin terra l'urden gist ch'i dat en tschiel (...). Cun tut il cor spetga la vieuta; lezza vegn en mintga cas» (pp. 339, 342, 344).

Per ina vischinanza ventiraivla

Gea, ina vieuta è vegnida. Els stadis arabs na pon pli sa tegnair vi dals Soviets e ston pia, gugent u navidas, acceptar l'Israel sco element da lur realitad geopolitica. Quai fan era blers Palestinais, per exempel l'autur dal text suandant, represchentant d'Arafat a Jerusalem: «Immediat suenter la creaziun d'in stadi palestinais limitrof da l'Israel duess ins francar ina cultura da pasch en la regiun cun in program precis (...). Nus stuain arri-var a tegnair l'Israel per ina part natirala dal Proxim Orient (...). La superiuradad tecnica, culturala e politica da l'Israel (...) duess gidar ses vischins a sa sviluppar (...) sco ina punt vers il mund avanzà. A lunga vista pudess ina tala interaziun enritgir ina civilisaziun per gronda part materiala cun la profunditad spirtuala inerenta a l'istorgia da la regiun (...). La sauna raschun cumonda ad Israelids e Palestinais (...) sco pievels cunfidents da semtgar ina vischinanza prosperaivla e ventiraivla per nus e noss uffants (...). Nossa vita sezza, noss avegnir sez avainsa enten maun. Nus n'astgain betg la stenschentar» (7). Da vart israeliana datti dentant in impediment mental che rabin Tovia descriva uschia: «Ina part da nossa pievel sa fatschenta talmain cun la regurdientscha dal genocid gidieu ch'ella na po resguardar il patiment d'atra giueud».

Per l'autodeterminaziun nazionala

Il genocid gidieu dals onns quaranta è stà in dals malfatgs ils pli snuavels dal tschientaner. In mez d'instrucziun turitgais nov (8) al descriva sco in da tschintg genozids, suenter l'armen (enturn 1915) e l'ucrainais (1932/33), avant quels da Cambodscha (onns settanta) e Ruanda (1994). Lez cudesch duess ins trametter a Rivca Cohen, ambasadura da l'Israel en Georgia, responsabla era per l'Armenia, la quala ha declerà en favrer: «Il genocid gidieu, eveniment unic, na pon ins cumparegliar cun nagut (...), gnanca cun la tragedia armena da 1915» (9). Cun talas bloccadas mentalas èsi cler ch'ins sto sfurzar si ina soluziun paschiva da l'Israel, ma er ad Arafat, pre-

sident elegi da Palestina, il qual ha refusà en 2000 propostas fitg generusas da president Clinton e da l'antecessur da Scharon; vul el vairamain la pasch? Be ils Stadis unids pon sfurzar si la pasch. Uschia il commentar da giast d'in grond magazin da New York: «Ins po be sperar che la vasta opposiziun internaziunala encunter nossa politica obligheschia plaun a plaun da reveder las relaziuns tranter l'Israel ed ils Stadis unids (...). La gruppa d'interess per l'Israel è la pli pussanta a Washington. Ses sustegn a mintga politica ha lubi a l'Israel d'opprimer brutalmain ils Palestinais e schizunt ses agens burgais arabs (...). Dapi l'emancipaziun dal terz mund suenter la segunda guerra mundiala vala il princip d'autodeterminaziun nazionala sco la norma fundamentala prioritara, schizunt dapli ch'ils dretgs umans. Quai vul dir ch'i n'astga dar nagina cuminanza nazionala relevanta che vegnia regida d'esters encunter sia voluntad (...). Questa norma ha giustifitgà ch'ils Stadis unids (1776) e l'Israel (1948) han s'emancipads da l'Imperi britannic. Oz giustifitgesch'la che la Palestina s'emancipeschia da l'Israel, (...) renunziond a tactics revoluziunaras ed observond las reglas dal dretg internaziunal» (10).

- 1) Tovia Ben-Chorin, «Unsere Existenz als Besatzer zerstört uns von innen her», en: «NZZ», 5 da favrer 2002, p. 9.
- 2) Was spricht gegen Abdullahs Friedensplan? en: «NZZ», 9-10 da mars 2002, p. 1.
- 3) Amos Oz, Zwei palästinensisch-israelische Kriege, en: «NZZ», 4 d'avrigl 2002, p. 3.
- 4) Martin van Creveld, Build a Wall to the Sky, en: «Newsweek», 1. d'avrigl 2002. Adressa: 251 West 57th Street, New York 10019, USA. Fax: 1-212-445-5764. ISSN 0163-7053.
- 5) Cità en: Gerhard Wehr, Martin Buber, Reinbek (Rowohlt) 1968, p. 82.
- 6) Paul M. Mendes-Flohr en: Martin Buber, Ein Land und zwei Völker, Turitg (Ex Libris) 1985, p. 31.
- 7) Sari Nusseibeh, Build a Bridge to the West, en «Newsweek», 1. d'avrigl 2002 (sco nota 4).
- 8) Peter Gautschi e Helmut Meyer, Vergessen oder Erinnern? Völkermord in Geschichte und Gegenwart. Turitg (Lehrmittelverlag des Kantons, ISBN 3-906743-57-8) 2001.
- 9) Natacha Zortian, La mémoire sélective d'Israël, en: «France Arménie», mars 2002, p. 5. Adressa: 31 rue Romarin, F-69001 Lyon. Fax 0033 4 78 27 21 82. Posta electronica: france-armenie@wanadoo.fr.
- 10) Michael Lind, Israel is not America's Greatest Ally, en: «Newsweek», 8 d'avrigl 2002 (sco nota 4), p. 13.